

บทที่ 6

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

6.1.1 ความหมายและความมุ่งหมายของการออกบัตรเงินฝาก

“บัตรเงินฝาก” เป็นตราสารเปลี่ยนมือที่ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนออกให้แก่ผู้ฝากเงินเพื่อเป็นหลักฐานในการรับฝากเงิน และเพื่อแสดงสิทธิของผู้ทรงตราสารที่จะได้รับเงินฝากคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้โดยจะมีการกำหนดดอกเบี้ยไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นบัตรเงินฝากจึงเป็นตราสารที่ออกโดยธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนเท่านั้นบุคคลอื่นไม่สามารถออกบัตรเงินฝากได้ทั้งนี้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 กำหนดไว้และต้องเป็นการออกเพื่อเป็นหลักฐานในการรับฝากเงินให้แก่ผู้ฝากเงิน โดยธนาคารหรือบริษัทเงินทุนผู้รับฝากเงินจะจ่ายเงินจำนวนที่ฝากพร้อมดอกเบี้ยตามอัตราและกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในบัตรเงินฝากให้แก่ผู้ทรงบัตรเงินฝากซึ่งอาจเป็นผู้ฝากเองหรือผู้รับโอนสิทธิจากผู้ฝากโดยไม่ขาดสาย บัตรเงินฝากมี 2 ชนิด คือบัตรเงินฝากชนิดระบุชื่อและบัตรเงินฝากชนิดผู้ถือ โดยในการออกบัตรเงินฝากจะต้องมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 500,000 บาท ส่วนที่เกินต้องเป็นจำนวนทวีคูณของ 100,000 บาท ระยะเวลาในการฝากจะมีอายุไม่ต่ำกว่า 3 เดือนแต่ต้องไม่เกินกว่า 3 ปี

การออกบัตรเงินฝากมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการระดมทุนจากประชาชนโดยการออกบัตรเงินฝากชนิดเปลี่ยนมือในการรับฝากเงิน เพื่อให้เกิดตราสารทางการเงินที่มีความคล่องตัวในการโอนและเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงตราสารที่สุจริตที่จะมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามตราสาร

6.1.2 นิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาในบัตรเงินฝาก

บัตรเงินฝากเป็นการที่บุคคลนำเงินไปฝากธนาคารหรือบริษัทเงินทุนแบบมีบัตรเงินฝาก โดยมีข้อตกลงกับผู้ออกบัตรเงินฝากว่าจะไม่ถอนเงินที่ฝากไว้ก่อนครบกำหนดเวลาตามที่ตกลงกัน โดยเมื่อสิ้นระยะเวลาที่ตกลงกันไว้ผู้ฝากเงินแบบมีบัตรเงินฝากจะได้รับเงินคืนพร้อมดอกเบี้ย ดังนั้นจากลักษณะของบัตรเงินฝากที่ถือว่าเป็นการฝากเงินอย่างหนึ่งจึงต้องบังคับตามกฎหมาย เรื่องสัญญาฝากทรัพย์ ซึ่งในกรณีนี้สามารถแบ่งนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาออกได้เป็น 3 ช่วง คือ

(1) นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกบัตรเงินฝากและผู้ฝากเงินแบบมีบัตรเงินฝากที่ต้องบังคับตามกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะสัญญาฝากทรัพย์ คือ ผู้ออกบัตรเงินฝากเป็นผู้รับฝาก และผู้ฝากเงินแบบมีบัตรเงินฝากเป็นผู้ฝาก โดยผู้ฝากจะส่งมอบเงินให้แก่ผู้รับฝาก และผู้รับฝากจะเก็บรักษาเงินไว้แทนผู้ฝาก ซึ่งผู้รับฝากมีหน้าที่ต้องคืนเงินให้แก่ผู้ฝากเมื่อครบกำหนดเวลา (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 657) เมื่อมีการฝากเงิน เงินที่ฝากตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้รับฝาก ผู้รับฝากสามารถนำเงินออกไปใช้ได้ เพียงแต่เวลาคืนจะต้องคืนเงินให้ครบจำนวนที่ฝาก แต่มีจำกัดเงินอันเดียวกันกับที่ได้รับฝากไว้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 672) นอกจากนี้หากเป็นการฝากเงินที่มีกำหนดเวลา ผู้ฝากและผู้รับฝากจะเรียกเงินคืนหรือส่งเงินคืนก่อนกำหนดเวลาไม่ได้ แต่หากเป็นการฝากเงินที่ไม่มีกำหนดเวลาแต่ละฝ่ายสามารถเรียกเงินหรือส่งเงินคืนก่อนกำหนดเวลาได้

(2) นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ฝากเงินแบบมีบัตรเงินฝากกับผู้รับโอนบัตรเงินฝาก ผู้ฝากไม่สามารถถอนเงินที่ฝากไว้คืนก่อนครบกำหนดเวลา แต่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องตามบัตรเงินฝากนั้นให้แก่บุคคลอื่นได้โดยการสลักหลังและส่งมอบบัตรเงินฝากให้แก่ผู้รับโอนคนต่อมา ซึ่งถือว่าการที่ผู้ฝากโอนสิทธิเรียกร้องที่จะเรียกเงินฝากคืนจากธนาคารให้แก่ผู้รับโอน

(3) นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้รับโอนบัตรเงินฝากในทอดสุดท้ายกับผู้ออกบัตรเงินฝาก เมื่อครบกำหนดเวลาฝากเงิน ผู้รับโอนบัตรเงินฝากในทอดสุดท้ายมีฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิเรียกร้องที่จะเรียกเงินที่ฝากพร้อมดอกเบี้ยคืนจากผู้ออกบัตรเงินฝาก และผู้ออกบัตรเงินฝากมีหน้าที่ต้องคืนเงินจำนวนเดียวกับที่รับฝากพร้อมดอกเบี้ยให้แก่ผู้รับโอนบัตรเงินฝากในทอดสุดท้าย เพราะทุกครั้งที่มีการโอนเปลี่ยนมือบัตรเงินฝากจากผู้โอนไปยังผู้รับโอนย่อมเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามบัตรเงินฝากไปด้วยเสมอ ผู้รับโอนบัตรเงินฝากจึงได้รับโอนสิทธิเรียกร้องตามบัตรเงินฝากมาพร้อม

กับการโอน ผู้รับโอนบัตรเงินฝากจึงสวมสิทธิความเป็นเจ้าหนี้ธนาคารแทนผู้ฝากเงินและมีสิทธิเรียกให้ธนาคารจ่ายเงินตามจำนวนที่ฝากไว้พร้อมดอกเบี้ยให้แก่ตน

6.1.3 บัตรเงินฝากถือเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

บัตรเงินฝากมีลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable instrument) เช่นเดียวกับตั๋วเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะถือเป็นตราสารที่สามารถโอนได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ อันทำให้ผู้รับโอนตราสารที่สุจริตได้รับสิทธิในตราสารนั้นอย่างเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยปราศจากข้อต่อสู้ต่างๆ และนอกจากนี้บัตรเงินฝากยังถือเป็นตราสารที่ก่อตั้งสิทธิ (Document of title) คือ เป็นตราสารที่แสดงสิทธิต่างๆ รวมทั้งสิทธิเรียกร้องตามตราสารอย่างสมบูรณ์ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ เช่น สิทธิแห่งความเป็นเจ้าของ สิทธิในการจำหน่าย จ่าย โอน เรียกคืน หรือหวงกันมิให้ผู้ใดเข้ามาล่วงเกินสิทธิของเจ้าของตราสารนั้น รวมถึงสิทธิในการเรียกค่าเสียหายด้วย ดังนั้นผู้ใดก็ตามที่ครอบครองบัตรเงินฝากบุคคลนั้นก็มิสิทธิในบัตรเงินฝาก คือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ผู้ที่มีบัตรเงินฝากอยู่ในความครอบครองมีสิทธินำบัตรเงินฝากไปขึ้นเงินเพื่อให้ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนจ่ายเงินคือ:

6.1.4 หลักกฎหมายที่สำคัญของตราสารเปลี่ยนมือ

จากการศึกษาถึงความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของต่างประเทศ เช่น หลักกฎหมายของอังกฤษตามพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 หลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกาตาม The Uniform Commercial Code และหลักตามอนุสัญญาเฮก (Hague Convention, 1912) ผู้เขียนพบว่าตราสารเปลี่ยนมือจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้ (1) ตราสารสามารถโอนให้กันได้โดยการสลักหลังและส่งมอบโดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารหากเป็นตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน หรือหากเป็นตราสารชนิดผู้ถือตราสารยอมโอนให้กันได้โดยส่งมอบโดยมีเจตนาที่จะให้สิทธิตามตราสารผ่านไปยังผู้รับโอน (2) ผู้รับโอนไม่ต้องบอกกล่าวการโอนให้ลูกหนี้ทราบก็ทำให้ผู้รับโอนได้รับโอนสิทธิมาโดยสมบูรณ์ สามารถฟ้องร้องตามสิทธิในตราสารนั้นได้ในนามของตนเอง และ (3) ผู้รับโอนตราสารที่สุจริตได้รับความคุ้มครอง ลูกหนี้ตามตราสารไม่

สามารถยกข้อต่อสู้ทั้งหลายที่ตนมีอยู่ต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนที่สุจริตและเสียค่าตอบแทนได้ เว้นแต่จะเป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏตามตราสารนั้น

นอกจากหลัก 3 ประการตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ในบางประเทศการที่ตราสารใดจะเป็นตราสารเปลี่ยนมืออาจต้องพิจารณาเงื่อนไขเพิ่มเติมอีกคือ

ก. ตราสารนั้นจะต้องไม่มีข้อความหรือเงื่อนไขที่ทำลายความเปลี่ยนมือได้ของตราสาร เช่นมีข้อความว่า “เปลี่ยนมือไม่ได้” หรือ “ห้ามโอน” หรือ “Not Transferable” เพราะหากตราสารมีข้อความดังกล่าวถือว่าตราสารนั้นไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้โดยการสลักหลังและส่งมอบอีกต่อไปแต่จะต้องโอนอย่างการโอนสิทธิเรียกร้อง ทำให้ลูกหนี้สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้ เช่นในพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศไทย ค.ศ. 1882 มาตรา 8(1) หรือ The Uniform Commercial Code มาตรา 3-104, 3-204

ข. การที่ตราสารใดจะเป็นตราสารเปลี่ยนมือจะเกิดขึ้นโดยการตกลงของผู้สัญญาไม่ได้ เพราะการที่ตราสารใดจะเป็นตราสารเปลี่ยนมือต้องเป็นผลมาจากการปฏิบัติในทางการค้า (Mercantile usage) ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่เรียกว่า “กฎหมายพ่อค้า” (law merchant) ซึ่งเป็นหลักที่ปรากฏในหลักกฎหมายตั๋วแลกเงินของประเทศไทย

ค. ตราสารนั้นต้องมีคำบอกชื่อของตราสารเปลี่ยนมือ เช่น คำบอกชื่อว่าเป็นตั๋วแลกเงินหรือคำบอกชื่อว่าเป็นตั๋วสัญญาใช้เงิน ซึ่งหลักนี้ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 มาตรา 1 และมาตรา 77

6.1.5 ผลทางกฎหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

การที่ตราสารใดเป็นตราสารเปลี่ยนมือมีผลทำให้บุคคลใดๆ ที่ลงลายมือชื่อของตนในตราสารต้องผูกพันที่จะรับผิดชอบหนี้ความแห่งตราสาร ตามหลักที่ว่า “ความรับผิดชอบเกิดขึ้นเพราะการลงลายมือชื่อในตราสาร” (Liability based on signature) เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 900 ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบต่อหนี้ความในตั๋วเงินนั้น...” หรือตาม The Uniform Commercial Code มาตรา 3-401(a) และพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินประเทศไทย ค.ศ. 1882 มาตรา 23 และโดยผลของการโอนให้

กันโดยการสลักหลังและส่งมอบ ทำให้ทุกครั้งที่มีการโอนเปลี่ยนมือทุกคนที่ลงลายมือชื่อจึงต้องรับผิดชอบผู้ทรง ผู้ทรงสามารถไม่เพียงแต่มีสิทธิเรียกให้ผู้ออกตราสารให้รับผิดชอบเท่านั้นยังมีสิทธิเรียกให้ผู้สลักหลังทุกคนรับผิดชอบได้ แม้ผู้สลักหลังจะไม่ได้สลักหลังโอนตราสารให้แก่ผู้ทรงโดยตรงก็ตาม การโอนแบบตราสารเปลี่ยนมือจึงเป็นการเพิ่มตัวลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบผู้ทรง

การโอนตราสารมีผลทำให้ผู้รับโอนได้รับสิทธิต่างๆ มาในฐานะเจ้าของตราสารอย่างสมบูรณ์ มีสิทธิในการเรียกเก็บเงินตามตราสารหรือฟ้องคดีให้ลูกหนี้รับผิดชอบได้ในนามของตนเองโดยไม่ต้องอาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารให้ นอกจากนี้ยังมีผลเป็นการให้ความคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต คือ ผู้รับโอนมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามเนื้อความในตราสารนั้นและมีสิทธิดีกว่าผู้ที่โอนตราสารให้ตน หากลูกหนี้มีข้อต่อสู้ใดๆ ที่ทำให้ตนไม่ต้องรับผิดชอบ ลูกหนี้สามารถยกเหตุต่างๆ นั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้ต่อผู้โอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้เดิมเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบได้ แต่ลูกหนี้ไม่มีสิทธิยกข้อต่อสู้ดังกล่าวขึ้นต่อสู้ผู้ทรง ซึ่งเป็นผู้รับโอนตราสารซึ่งเป็นเจ้าหนี้คนปัจจุบันที่ได้รับโอนตราสารมาโดยสุจริตได้ ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 38 และ The Uniform Commercial Code มาตรา 3-202

ผลของการโอนตราสารเปลี่ยนมือแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องทั่วไปที่ต้องโอนอย่างการโอนหนี้สามัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 306 ซึ่งกฎหมายกำหนดแบบไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือ แต่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้จะได้ยินยอมด้วยในการโอน ซึ่งคำบอกกล่าวหรือความยินยอม เช่นว่านี่ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ โดยผลของการโอนหนี้สามัญแม้ผู้รับโอนจะสุจริตก็ไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ผู้รับโอนจึงมีสิทธิเพียงเท่าที่ผู้โอนมีอยู่ในขณะโอน ดังนั้นหากผู้โอนไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่องด้วยเหตุใดๆ ผู้รับโอนย่อมไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่องไปด้วย

6.1.6 ผลของการนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตั๋วเงินมาปรับใช้กับ บัตรเงินฝาก

1. ข้อความที่ปรากฏบนตราสาร

บัตรเงินฝากที่จะเป็นตราสารที่สมบูรณ์ต้องมีรายการครบถ้วนตามที่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 9 ตี และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ

เงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 27 ทวิกำหนดไว้ หากขาดรายการใดรายการหนึ่งไปจะทำให้เอกสารนั้นไม่สมบูรณ์เป็นบัตรเงินฝาก

การที่บัตรเงินฝากจะต้องมีรายการคำบอกชื่อว่าเป็นบัตรเงินฝากเป็นคุณลักษณะของ ตราสารเปลี่ยนมือเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 แต่จะแตกต่างกับหลัก ตราสารเปลี่ยนมือตามพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 และ The Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะในการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ในเรื่องตัวเงินได้รับอิทธิพลมาจากอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 ที่ต้องการให้เกิดความ แน่นนอนและชัดเจนว่าตราสารที่มีอยู่เป็นตัวแลกเปลี่ยน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็คหรือไม่

ผู้ออกบัตรเงินฝากสามารถระบุดอกเบี้ยลงไว้ในบัตรเงินฝากด้วยก็ได้ แต่ถ้าหาก มิได้ระบุไว้ผู้ทรงไม่อาจเรียกดอกเบี้ยได้ สำหรับอัตราดอกเบี้ยในบัตรเงินฝากนี้เมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ โดยเฉพาะผู้ออกบัตรเงินฝากจะกำหนดไว้เป็นอัตราเท่าใดก็ได้แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินอัตราที่ธนาคารพาณิชย์ หรือบริษัทเงินทุนผู้ออกบัตรเงินฝากกำหนดไว้สำหรับอัตราดอกเบี้ยของบัตรเงินฝาก และแม้จะเกิน กว่าร้อยละ 15 ต่อปีก็ไม่ทำให้อัตราดอกเบี้ยเป็นโมฆะ เพราะการออกบัตรเงินฝากเป็นการระดมทุน มิใช่การการกั้มเงินแต่อย่างใด ดังนั้นจึงไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกิน อัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654

เมื่อถึงกำหนดจ่ายเงินแล้วผู้ออกบัตรเงินฝากปฏิเสธไม่จ่ายเงิน ถือว่าผู้ออกบัตรเงินฝากผิดนัด ผู้ทรงมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้เพราะเหตุผิดนัด ซึ่งหากในบัตรเงินฝากได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้แล้ว ผู้ทรงก็มีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้ในอัตราที่กำหนดไว้ต่อไป แต่หากมิได้กำหนดไว้ผู้ทรงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้ ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีตามหลักเรื่องหนี้ทั่วไปเพราะถือเป็นหนี้เงินยืมอย่างหนึ่ง โดยมีสิทธิเรียก ดอกเบี้ยได้ตั้งแต่วันที่ผู้ออกบัตรเงินฝากปฏิเสธการจ่ายเงินเป็นต้นไป

2. การโอนสิทธิตามตราสารโดยการสลักหลัง

บัตรเงินฝากเป็นตราสารเปลี่ยนมือจึงสามารถโอนให้กันได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ หากเป็นบัตรเงินฝากชนิดระบุชื่อ (มาตรา 919) หรือโดยการส่งมอบให้แก่กันหากเป็นบัตรเงินฝาก ชนิดผู้ถือ (มาตรา 918)

บัตรเงินฝากไม่ให้ผู้ออกบัตรเงินฝากเขียนข้อความห้ามโอนเปลี่ยนมือ ดังนั้นพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 จึงไม่ให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 917 วรรคสองมาใช้กับบัตรเงินฝากด้วย เพราะการที่ผู้ออกบัตรเงินฝากเขียนข้อความห้ามโอนมีผลทำให้บัตรเงินฝากไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ แต่ต้องโอนโดยรูปและผลของการโอนหนี้สามัญ ทำให้ผู้รับโอนที่สุจริตไม่เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย และผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้ที่โอนตราสารให้ตน ซึ่งพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 8(1), มาตรา 36(1) และอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 มาตรา 11 วรรคสองได้บัญญัติไว้ทำนองเดียวกัน

และนอกจากนี้บัตรเงินฝากไม่ให้ผู้สลักหลังเขียนข้อความห้ามสลักหลังสืบไปจึงไม่ให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 923 มาใช้บังคับกับบัตรเงินฝากด้วย เพราะแม้การที่ผู้สลักหลังระบุข้อความห้ามสลักหลังจะมีผลทำให้บัตรเงินฝากสามารถโอนเปลี่ยนมือได้อย่างตัวเงิน แต่ผู้สลักหลังที่เขียนข้อความห้ามสลักหลังสืบไปไม่ต้องรับผิดชอบผู้รับสลักหลังคนต่อไป แต่ยังคงรับผิดชอบผู้รับสลักหลังที่ตนโอนบัตรเงินฝากให้ แต่หากพิจารณาตามหลักกฎหมายตราสารเปลี่ยนมือของต่างประเทศ เช่นพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 35 และ The Uniform Commercial Code มาตรา 3-206(a) พบว่าการที่ผู้สลักหลังเขียนข้อความห้ามโอนจะมีผลเช่นเดียวกับผู้ส่งจ่ายเขียนข้อความห้ามโอนที่ทำให้ตราสารนั้นจะโอนต่อไปไม่ได้

3. ผู้ทรงตราสารเปลี่ยนมือ

ผู้ทรงตราสารเปลี่ยนมือที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (a holder in due course) เห็นได้จากพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 38(2) ที่ให้ความคุ้มครองผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิในตัวโดยปลอดจากข้อบกพร่องใดๆในสิทธิของคู่สัญญาคนก่อนๆ ทั้งปลอดจากข้อต่อสู้ใดๆที่คู่สัญญาเหล่านั้นมีต่อตนเอง และมีสิทธิที่จะบังคับใช้เงินเอาจากผู้รับผิดชอบตามตัวทุกคน ซึ่งการที่จะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายจะต้องมีคุณลักษณะตามที่พระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 29 และ The Uniform Commercial Code มาตรา 3-302(a) กำหนดไว้ คือ (1)

ตราสารนั้นต้องสมบูรณ์และถูกต้อง (regular and complete) (2) ได้รับโอนตราสารมาโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทน (3) ได้รับโอนตราสารนั้นมาก่อนตราสารถึงกำหนดใช้เงิน และ (4) ต้องได้รับโอนตราสารมาโดยไม่ได้รับการบอกกล่าวตราสารขาดความน่าเชื่อถือ

4. ความรับผิดและข้อต่อสู้ของคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อในตราสาร

คู่สัญญาในบัตรเงินฝากประกอบด้วยผู้ออกบัตรเงินฝาก ผู้สละหลังบัตรเงินฝาก และผู้รับอาวัล โดยความรับผิดของผู้ออกบัตรเงินฝากและผู้รับอาวัลผู้ออกบัตรเงินฝากเป็นความรับผิดอย่างลูกหนี้ขั้นต้น (Primary liability) ที่ต้องรับผิดตามสัญญา คือลูกหนี้ต้องรับผิดตามคำมั่นสัญญาที่ตนได้ให้ไว้ต่อผู้ทรง ลูกหนี้มีความรับผิดจนกว่าจะได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรง และนอกจากนี้ลูกหนี้ยังต้องรับผิดแบบเด็ดขาดไม่อาจเขียนข้อความลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนได้และไม่อาจหลุดพ้นจากความรับผิดได้แม้ว่าผู้ทรงจะไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือวิธีการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ผู้ทรงยอมผ่อนเวลาให้กับผู้จ่าย (มาตรา 948) ผู้ทรงไม่ยอมนำตราสารไปเรียกเก็บเงินเมื่อถึงกำหนดใช้เงิน หรือผู้ทรงไม่ทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินเมื่อตราสารนั้นขาดความน่าเชื่อถือ (มาตรา 973)

ส่วนความรับผิดของผู้สละหลังและผู้รับอาวัลเป็นความรับผิดอย่างลูกหนี้ลำดับรอง (Secondary liability) ที่ต้องรับผิดอย่างมีเงื่อนไข คือจะรับผิดต่อเมื่อตราสารนั้นขาดความน่าเชื่อถือคือเมื่อลูกหนี้ขั้นต้นไม่ยอมใช้เงิน (มาตรา 914, 959) และจะต้องรับผิดต่อเมื่อผู้ทรงได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อน คือเมื่อตราสารถูกปฏิเสธไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน หากผู้ทรงไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวลูกหนี้ลำดับรองนี้ก็จะหลุดพ้นความรับผิด (มาตรา 973(2) และวรรคสอง)

แต่อย่างไรก็ตาม ลูกหนี้ในบัตรเงินฝากมีสิทธิที่จะยกข้อต่อสู้ขึ้นต่อสู้ผู้ทรงบัตรเงินฝากเพื่อไม่ให้ตนต้องรับผิดได้ แต่ข้อต่อสู้นั้นต้องเป็นข้อต่อสู้ที่เป็นสาระสำคัญ (Real Defense) เท่านั้น หากเป็นข้อต่อสู้ระหว่างบุคคล (Personal Defense) แล้วโดยหลักลูกหนี้ไม่อาจยกขึ้นต่อสู้ผู้ทรงที่สุจริตได้ เว้นแต่การรับโอนบัตรเงินฝากเกิดขึ้นเพราะการคบคิดกันฉ้อฉล คือ ผู้ทรงรับโอนบัตรเงินฝากมาโดยรู้ถึงข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อผู้โอนตราสารให้ตน หรือผู้ทรงรู้ถึงข้อเท็จจริงว่าผู้โอนตราสารให้ตนนั้นไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่อง (มาตรา 916)

5. การใช้เงินตามตราสาร

เมื่อบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นบัตรเงินฝากให้ผู้ออกบัตรเงินฝากใช้เงิน (มาตรา 941) โดยวันถึงกำหนดใช้เงินตามบัตรเงินฝากมี 2 ประเภท คือ วันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ และเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในบัตรเงินฝาก (มาตรา 913 (1) และ (2)) ซึ่งผู้ทรงบัตรเงินฝากอาจทำการขายลดหรือจำหน่ายหรือจำหน่ายบัตรเงินฝากก่อนถึงกำหนดใช้เงินได้ ซึ่งหากถึงกำหนดใช้เงินแล้วผู้ทรงไม่นำบัตรเงินฝากยื่นให้ผู้ออกบัตรเงินฝากใช้เงิน ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเอากับผู้สืบทอดหลังจากวันแต่ผู้ออกบัตรเงินฝากที่คงต้องรับผิดชอบอยู่จนกว่าจะมีการจ่ายเงินตามบัตรเงินฝาก (มาตรา 973)

6. การใช้สิทธิไต่เบี่ยภายหลังตราสารขาดความน่าเชื่อถือ

เมื่อผู้ออกบัตรเงินฝากปฏิเสธการจ่ายเงิน (มาตรา 959(ก)) หรือเมื่อผู้ออกบัตรเงินฝากเสียเครดิตทางการเงิน (มาตรา 959(ข)(2)) ถือว่าบัตรเงินฝากขาดความน่าเชื่อถือ ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยเรียกให้ลูกหนี้ทุกคนที่ลงลายมือชื่อรับผิดชอบ ซึ่งการที่ผู้ทรงใช้สิทธิไต่เบี่ยให้ลูกหนี้รับผิดชอบผู้ทรงไม่มีหน้าที่ต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินและบอกกล่าวการไม่ใช้เงินให้ผู้สืบทอดทราบแต่อย่างใด เพราะบัตรเงินฝากไม่ให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 960-966 มาใช้บังคับ แต่ทั้งนี้ผู้ทรงต้องฟ้องให้ลูกหนี้รับผิดชอบภายใน 10 ปี นับแต่เวลาที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป (มาตรา 193/30) คือนับแต่วันถัดจากวันสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในบัตรเงินฝาก

6.1.7 ปัญหาของการนำกฎหมายตัวเงินมาใช้กับบัตรเงินฝาก

จากการศึกษาเกี่ยวกับบัตรเงินฝากซึ่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ให้นำบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวเงินมาใช้กับบัตรเงินฝากด้วย ผู้เขียนเห็นว่าทำให้บัตรเงินฝากไม่เป็นตราสารเปลี่ยนมือที่สมบูรณ์เพราะกฎหมายบางมาตราที่ให้นำมาใช้บังคับได้ทำลายความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ หรือบางกรณีบทกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ก็ไม่เพียงพอต่อการทำให้บัตรเงินฝากเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้กำหนดถึงหลักการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายไว้ เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้เพียงว่าบุคคลที่จะเป็นผู้ทรงต้องมีตัวเงินไว้ในความครอบครองในฐานะผู้รับเงิน ผู้รับสลักหลัง หรือผู้ถือ แต่ทั้งนี้บุคคลนั้นต้องได้อินตราสารมาโดยสุจริตสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าตัวเงินนั้นมีการสลักหลังไม่ขาดสาย (มาตรา 904, 905) และแม้จะพิจารณาบทบัญญัติทุกมาตราที่ให้นำมาใช้บังคับกับบัตรเงินฝากก็พบว่าผู้ทรงต้องได้รับอินตราสารมาโดยสุจริตและไม่ได้รับการบอกกล่าวว่าตราสารขาดความน่าเชื่อถือและตราสารนั้นต้องสมบูรณ์และถูกต้องเท่านั้น (มาตรา 905, 916) แต่ไม่มีบทบัญญัติว่าผู้ทรงจะต้องได้รับอินตราสารเงินฝากมาก่อนบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินและต้องมีสินจ้างตอบแทนด้วย ทำให้ผู้ทรงบัตรเงินฝากมิได้มีฐานะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (A holder in due course) คงมีฐานะเป็นเพียงผู้ทรง (A lawful holder) เท่านั้น ซึ่งหากพิจารณาตามหลักกฎหมายตราสารเปลี่ยนมือผู้ทรงย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง

2. ลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบในบัตรเงินฝากมี 2 ประเภท คือ ลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ชั้นต้นและลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ลำดับรอง โดยผู้ออกบัตรเงินฝากมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ชั้นต้นแต่ผู้สลักหลังบัตรเงินฝากมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ลำดับรอง ผู้ออกบัตรเงินฝากจึงไม่สามารถเขียนข้อความลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนได้เพราะจะขัดกับหลักความรับผิดชอบของลูกหนี้ชั้นต้นที่ต้องรับผิดชอบอย่างเด็ดขาดตามคำมั่นสัญญาที่ตนได้ให้ไว้ (มาตรา 973, 982 และ 986) ดังนั้นจึงไม่สามารถนำมาตรา 915(1) มาใช้กับผู้ออกบัตรเงินฝากได้ เพราะจะทำให้ผู้ออกบัตรเงินฝากซึ่งต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ชั้นต้นมีสิทธิเช่นเดียวกับลูกหนี้ลำดับรองซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง แต่สำหรับผู้สลักหลังบัตรเงินฝากซึ่งต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ลำดับรองคือรับผิดชอบอย่างมีเงื่อนไข คือจะรับผิดชอบต่อเมื่อบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินแล้วแต่ผู้ออกบัตรเงินฝากปฏิเสธการจ่ายเงิน (มาตรา 914) ผู้สลักหลังบัตรเงินฝากจึงสามารถเขียนข้อความลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนได้ ดังนี้จึงนำมาตรา 915 (1) มาใช้กับผู้สลักหลังบัตรเงินฝากได้

3. ผู้ทรงบัตรเงินฝากต้องมีคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือต้องได้รับอินตราสารเงินฝากมาก่อนบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงิน แต่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ก็ไม่ได้ให้นำมาตรา 924 มาใช้บังคับกับบัตรเงินฝากด้วย ซึ่งจริงๆ แล้วอาจนำมาตรา 924

มาปรับใช้กับบัตรเงินฝากได้ ดังนั้นการที่ไม่นำมาตรา 924 มาใช้กับบัตรเงินฝาก ทำให้ผู้รับโอนบัตรเงินฝากภายหลังจากถึงกำหนดใช้เงินแล้วคงเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่หากพิจารณาตามหลักตราสารเปลี่ยนมือที่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต้องได้รับโอนตราสารมาก่อนที่ตราสารจะถึงกำหนดใช้เงิน หากรับโอนมาหลังจากตราสารถึงกำหนดใช้เงินแล้วย่อมต้องรับโอนไปซึ่งข้อบกพร่องที่มีอยู่ตามตราสารนั้นด้วย (พระราชบัญญัติตัวแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 29(1) และมาตรา 36(2)) ดังนั้น ผู้รับโอนแม้จะสุจริตย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง

4. การที่บัตรเงินฝากอนุญาตให้ผู้ทรงบัตรเงินฝากสามารถขีดคร่อมในบัตรเงินฝากและเติมข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงในบัตรเงินฝากได้ (มาตรา 995(3)) ซึ่งมีผลตามมาตรา 999 คือหากมีการโอนบัตรเงินฝากนั้นต่อไปแม้ผู้รับโอนบัตรเงินฝากจะสุจริตก็ไม่มีสิทธิตีไปกว่าผู้ที่โอนบัตรเงินฝากให้ตน ดังนั้นหากผู้ที่โอนบัตรเงินฝากให้ตนไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่อง ผู้รับโอนก็ไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่องด้วย อันกลับไปสู่หลักที่ว่าผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ซึ่งทั้งที่ความเป็นจริงแล้วการเป็นตราสารเปลี่ยนมือต้องให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับโอนที่สุจริตเป็นสำคัญ

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ให้นำมาตรา 915(1) เฉพาะกรณีที่ผู้ออกบัตรเงินฝากสามารถเขียนข้อความจำกัดหรือลดล้างความรับผิดของตน มาตรา 995 (3) และมาตรา 999 มาใช้บังคับกับบัตรเงินฝากจึงไม่น่าจะถูกต้องเพราะจะทำให้บัตรเงินฝากไม่มีความเป็นตราสารเปลี่ยนมืออย่างที่ต้องการ ดังนั้นจึงไม่สมควรที่จะนำบทบัญญัติมาตราดังกล่าวมาใช้บังคับกับบัตรเงินฝาก ดังนั้นจึงความจำเป็นที่ต้องการแก้ไขพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบัตรเงินฝากเพื่อให้บัตรเงินฝากเป็นตราสารเปลี่ยนมือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ต้องการให้ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนสามารถออกบัตรเงินฝากชนิดเปลี่ยนมือในการรับฝากเงิน เพื่อให้เกิดตราสารทางการเงินที่มีความคล่องตัว โดยในการแก้ไขกฎหมายเพื่อป้องกันไม่ให้บัญญัติกฎหมายซ้ำซ้อนกัน หลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน

มาตราใดซึ่งสร้างองค์ความสมบูรณ์ให้บัตรเงินฝากเป็นตราสารเปลี่ยนมือก็สามารถนำมาใช้บังคับได้ แต่หากมาตราใดที่ไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือเช่นทำให้บัตรเงินฝากสิ้นความเป็นตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับโอนที่สุจริตดังเช่น 3 มาตราข้างต้นก็ไม่ควรนำมาใช้บังคับ และหากในเรื่องใดที่แม้จะนำมาตราในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแล้วแต่ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอหรือในเรื่องนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติไว้ก็สามารถบัญญัติในรายละเอียดของเรื่องนั้นไว้เป็นการเฉพาะได้ เช่น ควรให้นำมาตรา 924 มาใช้กับบัตรเงินฝาก หรือมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายที่ต้องได้รับโอนตราสารมาก่อนตราสารถึงกำหนดใช้เงิน หรือผลของการที่ผู้ทรงรับโอนบัตรเงินฝากมาเมื่อตราสารถึงกำหนดใช้เงิน เป็นต้น